

THORVALDSENS BOGSAMLING Af Bjarne Jørnæs

»Er hatte keine Spur von dem, was man Bildung zu nennen pflegt«, skrev en fashionabel portrætmaler, Rudolf Lehmann, om Thorvaldsen efter at have mødt ham i Rom i vinteren 1841–42¹ og udtrykte hermed en af samtiden ofte fremsat mening om den danske billedhugger.

Oehlenschläger skriver følgende linier i sine erindringer²: »Han læste ikke meget, ja man kunde gierne sige: næsten Intet, thi det kostede ham Anstrengelse. Han havde i daglig Omgang lært Italiensk og Tydsk; men udtalte det altid med en Accent fra Christenbernikowstræde. Naar han skulde komponere noget, læste han et Par Blade i Voss's Homer, eller en Mythologie, som han høist behøvede. Hos Stampes maatte jeg ofte forelæse ham af Holbergs Komødier og mine Skrifter«. Og den tyske dramatiker Friedrich Hebbel, som traf Thorvaldsen kort før dennes død, skrev: »... die Buchstaben machen ihm Schwierigkeiten«. ³ De her udvalgte citater stemmer overens med utallige andre udtalelser af Thorvaldsens venner og bekendte og må anses for at være i overensstemmelse med sandheden. Alligevel anskaffede Thorvaldsen sig et ret omfangsrigt bibliotek. Årsagen til dette og bibliotekets indhold skal forsøges belyst på disse sider.

De fleste udtalelser om Thorvaldsens intellektuelle habitus stammer fra tiden efter hans kunstneriske gennembrud med Jason i 1803, da hans berømmelse blev grundlagt. Fra dette år og resten af sit liv var Thorvaldsen, bortset fra i ganske korte perioder, enormt produktiv og skabte en lang række statuer, relieffer og buster, som han ved hjælp af sine medhjælpere i værkstedet udførte i marmor, ofte også i flere eksemplarer. Han har haft god mulighed, ved at skyde skylden på sin store arbejdsbyrde, til at give efter for en modvilje mod at

Rum 35 i Thorvaldsens Museum. Dele af den ægyptiske samling og nogle af Thorvaldsens bøger opstillet i M. G. Bindesbølls monterer.

læse og skrive og er endt med at lade andre tage sig af sin korrespondance eller læse højt for sig.

I ungdomstiden i København så billedet lidt anderledes ud til trods for en ganske kort skolegang, men det må understreges, at Thorvaldsen heller ikke den gang havde ry for at være intellektuel. Undervisningen på Kunstakademiet kan dog ikke have undgået at sætte sine spor og blandt vennerne fandtes forfattere og skuespillere⁴, som må have præsenteret ham for den nyeste danske litteratur. Han var medlem af Borups Selskab, men havde fiasko i en lille rolle i Beaumarchais Barberen i Sevilla, som medlemmerne opførte. Han kom fra fattige kår, men i kraft af at være kunstner blev han accepteret af ledende kredse i København, hvilket førte til bestillinger på portrætrelieffer eller buster, men også krævede et vist intellektuelt niveau for at kunne begå sig. Thorvaldsen må allerede da have anlagt den tavshed, som prægede ham i omgangen med mennesker i Rom, da han var blevet berømt, en tavshed, som samtiden har mange forklaringer på fra melankoli til sprogvanskeligheder. Jeg tror forklaringen kan findes i social usikkerhed over for den klasse, som den unge, uerfarne Thorvaldsen måtte opleve som værende i besiddelse af intelligens og vid, og som han i hvert fald var afhængig af, både fordi den skulle bedømme hans kunst og købe den.

Thorvaldsen opnåede et vist ry i 1790'ernes København og fik nogle gange bestilling på bogillustrationer, f.eks. til Peter Friederich Suhms samlede skrifter. Han må vel have sat sig ind i de emner, han skulle illustrere, selv om de naturligvis kan være blevet forklaret ham mundtligt. Man ved Thorvaldsen kunne lide Wessels digte; dem kan han næsten ikke have undgået at stifte bekendtskab med som ung. Wessels digte er skrevet i Thorvaldsens barndom og har så at sige været hans litterære ballast, også fordi digtenes ironiske humor har fundet genklang i billedhuggerens eget sind. Som Oehlenschläger fortæller, var Holberg en foretrukken forfatter, når der skulle læses højt i årene efter Thorvaldsens hjemkomst i 1838. Komedierne med deres typiske københavnske vitser må have tiltalt Thorvaldsens humoristiske sans. Oehlenschlägers egne skrifter derimod har ikke altid fænget lige stærkt, de var for højtidelige eller søvndyssende⁵. Alt i

alt må man vel give samtiden ret i, at Thorvaldsen var illitterær. Hvorfor samlede han sig da et så forholdsvis stort bibliotek?

Thorvaldsen havde samlermani, alt kunne sælges til ham: malerier, etruskiske og romerske antikviteter, mønter, vaser, olielamper, træskærerarbejder, kobberstik og bøger. I Rom havde han sine bøger i lejligheden i Casa Buti i Via Sistina; de lå hist og her på borde og på gulvet, hvad der har sat sit præg på nogle af dem i form af fugt-skjolder og rustpletter.

Blandt brevene i Thorvaldsens Museums arkiv er der adskillige henvendelser fra forlæggere eller forfattere, som vil sælge bøger og har haft heldet med sig⁶. Thorvaldsen har sjældent sagt nej, selv om han sikkert vidste, at han måske aldrig ville komme til at åbne et af de, hvor mange det nu måtte være, bind, bogudgivelsen omfattede. Og mange af bøgerne har aldrig været åbnede, enkelte er endnu uopskårne, det gælder f.eks. den arkæologiske bulletin, *Atti dell' Accademia Romana di Archeologia*⁷, eller helt friske eksemplarer som en italiensk naturhistorisk publikation. Dette pragtværk, »Iconografia della Fauna Italiana«, er skrevet af fyrst Carlo Luciano (Charles-Lucien) Bonaparte, Napoleon I's brorsøn, og udkom i Rom 1832–41 hos Tipografia Salviucci. De litograferede tavler er håndkolorede og ser ud, som var de udført i går. Prinsesse Charlotte Frederikke, Christian VIII's hustru, på det tidspunkt, bogen udkom, boede i Italien, og Thorvaldsen er ifølge subscriptionslisten de eneste danskere, der har erhvervet bogen; hverken Det kgl. Bibliotek eller Københavns Universitet står på listen.

Da Thorvaldsens Museum skulle åbne for publikum i 1848 forelå de første bind af museets inspektør, L. Müllers store katalogværk, hvis sidste bind udkom i 1850 med titelen »Fortegnelse over Bögerne og Kobberværkerne i Thorvaldsens Museum«. Heri er optaget 845 numre, men mange titler omfatter flere bind, som f.eks. »Oeuvres complètes de Voltaire« (60 bind) og »Parnaso italiano ovvero Raccolta de' Poeti classici italiani« (56 bind). Det er et ret omfangsrigt bibliotek for en privatmand, selv om August Kestner, søn af den Lotte, som inspirerede Goethe til *Den unge Werthers Lidelser*, beskrev det som »eine kleine Bibliothek«⁸. At Kestner har fundet bib-

og romersk litteratur, som Thorvaldsen i hvert fald ikke kan have haft megen fornøjelse af. Forklaringen er, at mange af disse bøger har tilhørt arkæologen P. O. Brøndsted (1780–1842), en mand med mange intellektuelle og litterære interesser. At disse bøger nu findes i Thorvaldsens Museum er ikke sket uden forviklinger. Müller skriver diplomatisk i sit katalog: »B. er tilföiet bagefter ved endeel Böger, som have hört til en af Archæologen Bröndsted efterladt Samling, der var i Thorvaldsens Besiddelse, men först efter Dennes Död blev optaget i Museets Bibliothek«.

Brøndsted og Thorvaldsen havde haft et nært venskab, især i årene 1820–23 da Brøndsted nærmest havde fungeret som Thorvaldsens sekretær og vel også havde givet ham råd vedrørende mytologiske og arkæologiske spørgsmål i forbindelse med hans skulpturer. Brøndsted rejste til Paris i 1823 og efterlod en samling bøger og mønter hos Thorvaldsen, til hvis store sorg nogle af mønterne blev stjålet i 1829⁹. J. M. Thiele beretter om sagens videre udvikling, idet han starter med en god gammel regel: » . . . at man ikke skal laane Penge hos sine Venner. Brøndsted havde allerede tidligere laant et Par Tusind Scudi hos Thorvaldsen, og denne havde taget mod det Tilbud, at de i Casa Buti efterladede Kister med Bøger og Brøndsteds Myntsamling skulle betragtes som Pant. Dette Mellemværende var fra Brøndsteds Side ikke afgjort, da Efterretningen om, at Galathea skulde hjemføre endeel Sager fra Rom, vakte det Ønske hos ham, at benytte denne gunstige Leilighed til at faa sine Bøger og Mynter til Kiøbenhavn. Han anmeldte dette Ønske for Thorvaldsen, og gav en anden Landsmand i Rom Ordre til at sørge for denne Afsendelse, men Thorvaldsen, som herved fandt sig ubehageligt berørt, og desuden, efter hvad man har yttret, ikke siden Mynttyveriet havde disse Sager i fuldkommen Orden, satte sig, tiltrods for Brøndsteds energiske Forlangende fra London, imod denne Udlevering, som heller ikke fandt sted. Men derimod havde dette den sørgelige Følge, at disse to Venner ikke senere nærmede sig hinanden med det gamle

Titus Livius Historie i en udgave trykt hos Elzevir i Amsterdam 1665. Titelplanchen viser de i oldtiden kendte verdensdele, Afrika, Asien og Europa, hyldende Roma, t.b. Tiberen. Müller nr. 442, 8°.

AMSTELÆDAMI,
Apud Ludovicum & Danielem Elzevirios.
c1615 c1651.

Venskab, og at den paagiældende Sag ikke i deres Levetid blev berigtiget, idet Museet, efter Begges Død, arvede Pantet«¹⁰.

I dag kan man være glad for, at Brøndsteds bøger er indgået i Thorvaldsens bibliotek. Nogle af de arkæologiske bøger og næsten alle udgaverne af antikkens forfattere har tilhørt Brøndsted. Den sidstnævnte gruppe er sammensat og består af både luksusudgaver i folio, standardværker og små, billige udgaver. Fra Brøndsteds samling stammer bl.a. en Christophe Plantin udgave af Tacitus (Antwerpen 1588) og et Elzevir-tryk fra 1665 af Titus Livius romerske historie. Denne Livius har et klart satsbillede til trods for det fyldige noteapparat nederst på næsten hver side, og er trykt i Amsterdam i det af Lodewijk Elzevir grundlagte forlag, som han fra 1655 ledede sammen med Daniel Elzevir fra Leyden. Endvidere er der en smuk Sallust udgave, trykt af John Baskerville i Birmingham 1774. Også Thorvaldsen erhvervede bøger, trykt hos berømte bogtrykkere. Fra Pierre Didot's trykkeri i Paris kommer de illustrerede pragtværker, François Mazois: »Les Ruines de Pompei« (1812) og Ennio Quirino Visconti: »Iconographie Grecque« (1808) og »Iconographie Romaine« (1817). Han havde også to Bodoni-tryk, Luigi Lamberti's »Poesie« fra 1796 og Horats Satirer¹¹, trykt i 1818 efter Giambattista Bodonis død.

Brøndsteds og Thorvaldsens samlinger kompletterer hinanden og gør biblioteket til en vigtig kilde for den, der vil studere nyklassicismen og dens syn på antikken samt arkæologiens stade i årene omkring 1800. Der findes nogle af hovedværkerne, f.eks. J. J. Winckelmann's »Geschichte der Kunst des Alterthums« (Dresden 1764), sammes »Monumenti antichi inediti« (Rom 1767), ved siden af bøger af alle de kendte, klassiske arkæologer fra den tid: E. Q. og P. E. Visconti, L. Canina, G. Micali, M. Millingen og Georg Zoega. Et spændende værk er Francesco Inghirami's »Monumenti etruschi« (I-IV, Fiesole 1821-26), hvori titelplanchen og de første tavler er håndkolorerede; vel et af de første store værker om den etruskiske

F. Mazois: Les Ruines de Pompei, Paris 1812. Trykt hos Pierre Didot. Titelplanche i empirens pompejanske stil efter tegning af Mazois, stukket af Giovanni Battista Cipriani i Rom 1812. Müller nr. 123, folio.

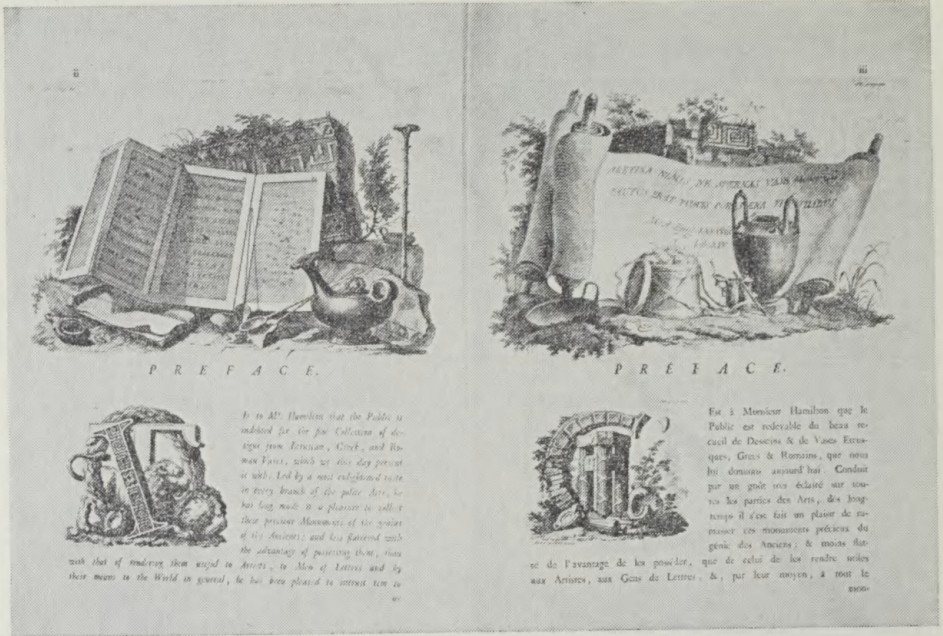

LES RUINES
DE
POMPEI

DESSINÉES ET MESURÉES
PAR F. MAZOIS
PENDANT LES ANNÉES
MDCCCIX · MDCCCX · MDCCCXI

PUBLIÉES A PARIS
EN MDCCCXII

Opslag i Antiquités Etrusques, Greques et Romaines, tirées du Cabinet de M. Hamilton. Kobberstukne illustrationer og initialer samt tekst på engelsk og fransk. Müller nr. 203, folio.

Giovanni Battista Piranesi: Titelmanche til Della Magnificenza ed Architettura de' Romani, Rom 1761. En »collage« af romerske skulptur- og arkitekturfragmenter. Signaturen B. Thorvaldsen tyder på, at denne bog er anskaffet i Thorvaldsens tidligste romerår. Müller nr. 132, folio.

DELLA
MAGNIFICENZA
ED ARCHITETTURA
DE' ROMANI

OPERA *di Giovanni Battista Piranesi*
DI GIO. BATTISTA PIRANESI
SOCIO DELLA REALE
ACCADEMIA
DEGLI ANTIQVARI
DI LONDRA

kunst. I 1789 påbegyndte Tommaso Piroli en udgivelse af »Le Antichità di Ercolano« i seks bind¹², som Thorvaldsen meget tidligt må have anskaffet sig efter at være kommet til Rom i 1797, idet bind I–V (1789–94) på titelbladet bærer signaturen B. Thorvaldsen, som han kun brugte de første år i Rom, inden han italieniserede sit fornavn til Alberto. Sidste bind om lamper og kandelabrer kom først i 1807. De første fem bind om malerier og skulpturer er de betydeligste, en vigtig publikation for den tids kunstinteresserede, da mange af tingene fra Pompeji og Herculaneum var vanskeligt tilgængelige og i hvert fald ikke måtte kopieres af kunstnere uden særlig tilladelse.

De mest bemærkelsesværdige bøger i denne afdeling, måske i biblioteket i det hele taget, er nogle udgivelser, som regnes blandt nyklassicismens hovedværker inden for den illustrerede, kunsthistoriske bog¹³. Det drejer sig om Giovanni Battista Piranesi's »Della Magnificenza e d'Architettura de' Romani« (Rom 1761), som så ofte slagtes, for at de efterspurgte kobberstik kan sælges et og et, samt om de bind, der i forkortet form omtales som »Hamilton's Vases«. Disse bind omfatter to udgivelser: »Antiquités Etrusques, Grecques et Romaines, tirées du Cabinet de M. Hamilton, avec leurs explications, par d'Hancarville« (I–III, Firenze 1799–1806), der dog ikke er førsteudgaven fra 1766–67, men et smukt senere oplag med håndkolorerede plancher, samt »Peintures des Vases Antiques de la Collection de Hamilton« (I–IV, Firenze 1800, også et genoptryk). Disse bind, der behandler to samlinger, især af vaser, skabt af den engelske gesandt i Napoli, Sir William Hamilton (gift med den famøse Emma Hamilton), hvoraf den første blev solgt til British Museum i 1768, den anden delvis gik tabt ved et skibbrud i 1798, blev af stor betydning for nyklassicismens kunstnere. Her havde de et repetorium over, hvordan antikken havde opfattet sine guder og helte, og de græske vasers figurfremstilling fik stor indflydelse på bogillustrationer og kobberstik i den såkaldte konturteknik, som bl.a. den engelske billedhugger John Flaxman dyrkede. Hans bøger, stukne efter hans tegninger af Tommaso Piroli, hører også til nyklassicismens vigtigste udgivelser. Flaxmans bogudgivelser er plan-

cheværker i lille tværfolie med illustrationer til udvalgte scener og vers fra verdenslitteraturens hovedværker: Homer, Aischylos, Hesiod og Dante. Thorvaldsen ejede Flaxmans bøger, og de har flere gange påvirket hans tegnestil og emnevalg i de første år i Rom.

I afdelingen »Nyere Kunst« findes bl.a. store, gode udgaver af kildeskrifterne til den italienske kunsthistorie: Vasari, Baglioni, Bellori og Pascoli, samt den gang aktuelle bøger, som f.eks. C. F. von Rumohr's »Italiænische Forschungen« (I–III, Berlin og Stettin 1827–31) og Athanase Raczyński's moderne tyske kunsthistorie, hvoraf bind I foreligger i en udgave på fransk, trykt i Paris 1836, mens bind II og III er i tysk oversættelse¹⁴. Denne bog er en vigtig kilde til vor viden om Nazarenerne og de tyske historie- og landskabsmalere, men også Thorvaldsen er omtalt ret udførligt.

Om Michelangelo havde Thorvaldsen tre bøger (en af dem havde været Brøndstedts), om Rafael seksten (en fra Brøndstedts bibliotek). Dette afspejler både tidens og Thorvaldsens personlige smag. I årene omkring 1800 var Michelangelo langt fra så værdsat, som han havde været nogle årtier tidligere af kunstnere som Sergel, Abildgaard og Füssli, mens Rafaels stjerne steg til umålelige højder. Han var stadigvæk »il divino«, et tilnavn som vist går tilbage til hans levetid, den mest elskede og højest værdsatte af verdenskunstens mestre. For Thorvaldsen var Rafael det store ideal som menneske og kunstner; over hans seng hang en Rafael-tegning (det mente han i hvert fald selv), og da Rafaels grav i Pantheon blev åbnet i 1833 var hans danske beundrer til stede. Et relief af Rafaels apoteose daterer sig fra kort efter denne begivenhed, og træk fra Rafaels kunst dukker op igen og igen i Thorvaldsens værker.

Han må have set i bøgerne om den italienske kunstner, hvoraf mange er stikværker, og kan jo også have gået hen til originalerne i Rom. I øvrigt er nogle af Thorvaldsens første skitser efter ankomsten til Rom efter Rafaels (og elevens) fresker i Villa Farnesina.

En vigtig del af kunstafdelingen er de store museumspublikationer med stikgengivelser. Blandt disse findes bøger om Capitol-museerne, Vaticanet, galleriet i Firenze (Uffizi), museet i Napoli, Glyptotheket i München samt Musée Napoléon, d.v.s. Louvre, da det var på

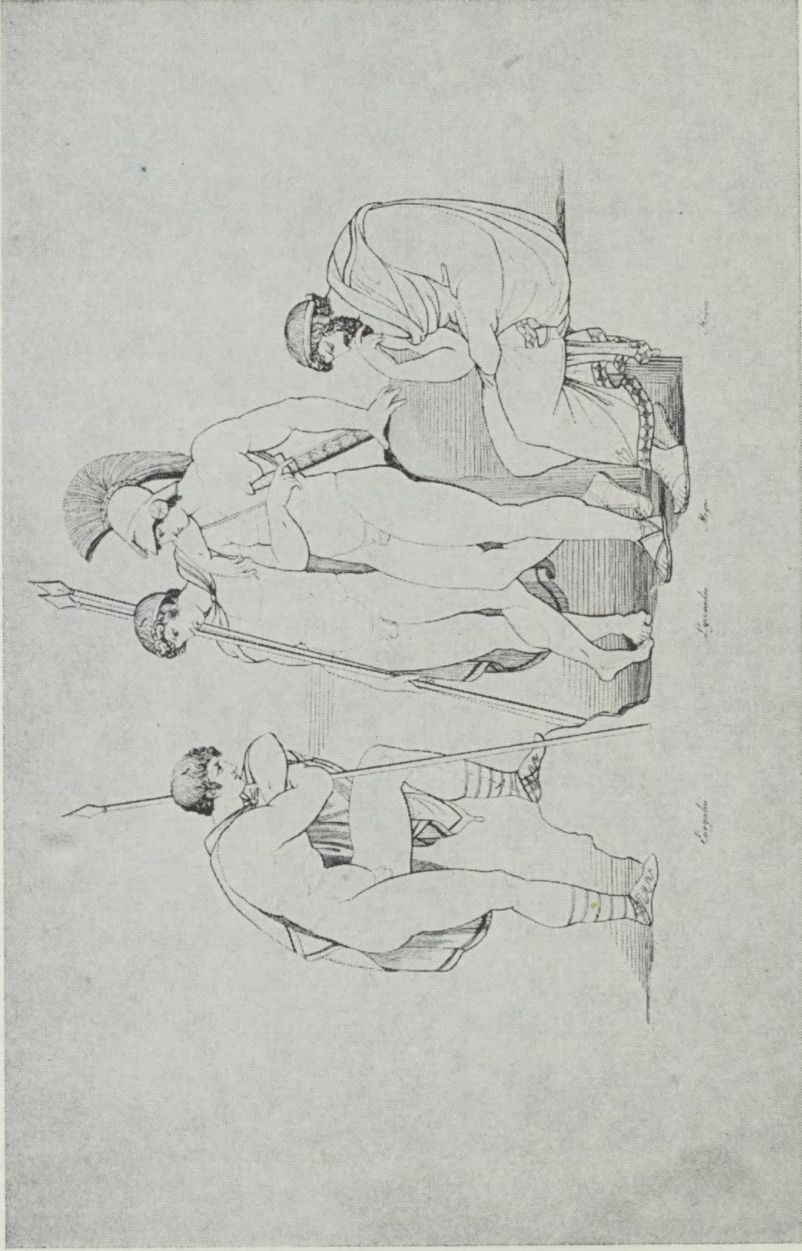
sit højeste, indeholdende Napoleons kunstrov, bl.a. fra Italien. Sidstnævnte publikation »Les Monuments Antiques du Musée Napoléon« (I-IV, Paris 1804-06) er udgivet af brødrene Piranesi, Giovanni Battistas sønner, og trykt hos den kendte parisiske bogtrykker C. L. F. Panckoucke.

Når man skal beskæftige sig med Italien i perioden fra Goethes tid til Thorvaldsens, er biblioteket rigt på kildemateriale. Thorvaldsen erhvervede sig nogle af tidens bedste rejsebeskrivelser og topografiske bøger fra J. J. Volkmann's »Historisch-kritische Nachrichten von Italien« (Thorvaldsens er en andenudgave fra Leipzig 1777), en bog Goethe brugte flittigt på sin italienske rejse, til Lady Morgans bog om Italien, i Thorvaldsens bibliotek i en tysk udgave fra Weimar 1821. H. Swinburne's »Travels in the two Sicilies, in the Years 1777-1780« (I-IV, London 1790; fra Brøndsteds bibliotek) er et pionerarbejde om den gang lidet kendte landskaber, som i øvrigt også en dansker har skrevet om, Fr. Münter i sin »Efterretninger om begge Sicilierne, samlede paa en Reise i disse Lande i Aarene 1785 og 1786« (I-II, København 1788-90), også i Thorvaldsens bibliotek. Mariano Vasi's lille, tykke guide »Itinerario istruttivo di Roma e delle sue adjacenze« ejede Thorvaldsen i en udgave fra Rom 1791. Den er forbilledet for alle senere Baedekers og guides bleus over Rom og kan stadigvæk bruges. Til forståelsen af det Rom, Thorvaldsen levede i, er Antonio Nibby's »Roma nell' anno MDCCCXXXVIII« (I-IV, Rom 1838-41) en uvurderlig kilde. Denne bog blev senere omarbejdet og forkortet til en guide for Rom-turister.

I afdelingen »Den nyere skiønne Litteratur« tror jeg næppe, der skjuler sig de store skatte, selv om nogle af bøgerne bærer egenhændige dedikationer fra forfatterne. De fleste er gængse udgaver, og mange af dem har aldrig været åbnede. Af de to store engelske digtere, Thorvaldsen mødte personligt og portrætterede, Lord Byron og Walter Scott, ejede han ingen bøger. Den lille »Byron's Works in four Volumes« fra 1815 tilhørte Brøndsted. Af sin gode bekendt, Friederike Brun, havde Thorvaldsen forbavsende få bøger og ingen af de betydelige skildringer af hendes ophold i Rom; dem har museet senere måtte købe. Den samtidige danske litteratur er ret tilfældigt

Titelblad fra A. Raczynski's *Die neuere deutsche Kunst*, bd. 2, fra 1838 (udkommet 1840) med helfigursportrætter af tysk kunsts fire store navne: malerne Peter Cornelius og Wilhelm Schadow, billedhuggeren Bertel Thorvaldsen og arkitekten K. F. Schinkel. Thorvaldsen blev i tysk kulturhistorie ofte regnet som tilhørende denne nation. Müller nr. 242, 4°.

F. og J. Riepenhausen: Stik fra Gemælde des Polygnotos. Inspireret af illustrationerne i Hamilton's vase-publikationer og af Flaxman. Tegningerne til dette stikværk beejtredede Goethe. Müller nr. 344, tværfolio.

repræsenteret. Afdelingen omfatter kun 29 numre af 140 numre skønlitteratur, og værker af Baggesen, Hauch, Ingemann og Oehlen-schläger optager næsten alle numrene. Fra de tre sidstnævnte findes der bøger med dedikationer; Ingemanns er de mest overstrømmende, de er f.eks. til »Danmarks Stolthed«, en almindelig betegnelse for Thorvaldsen, da han stod på berømmelsens tinde.

Af Schiller ejede Thorvaldsen en udgave af de samlede værker, trykt i Stuttgart-Tübingen 1835-36, som han må have fået eller anskaffet sig under arbejdet på Schiller-statuen til Stuttgart, fuldent 1837 og opstillet i bronze 1839. Goethe er mere sparsomt repræsenteret, af interesse er hans tidsskrift *Propyläen* i tre bind, trykt i Tübingen 1798-1800, og hans »Winckelmann und sein Jahrhundert« (Tübingen 1805); begge værker stammer fra Brøndsteds bibliotek. Der er dog to interessante, illustrerede værker med tilknytning til Goethe i afdelingen »Nyere Kunst«. Det ene er »Umrise zu Goethes Faust, gezeichnet von Moritz Retsch« (Stuttgart-Tübingen 1816), 26 kobberstik i en stil, der er en blanding af Flaxman og Dürer-tidens kunst. Ligeledes påvirket af Flaxman er et hæfte med 15 kobberstik »Gemälde des Polygnotos in der Lesche zu Delphi nach der Beschreibung des Pausanias von F. und J. Riepenhausen«, udkommet i Göttingen uden trykkeår, men fra 1805. Fortegningerne hertil havde begejstret Goethe i 1803 og inspireret ham til en artikel¹⁵. De var rekonstruktioner efter en i antikken berømt serie malerier i Delphi, og blev et gennembrudsværk for de to unge, tyske kunstnere, brødre Franz og Johannes Riepenhausen, som i øvrigt senere blev gode venner med Thorvaldsen i Rom og udførte stik efter hans skulpturer og tegninger.

Når det drejer sig om motiver og forbilleder for Thorvaldsens kunst, er biblioteket en guldgrube. Thorvaldsen må have kigget i bøgerne med stikgengivelser efter antik og nyere kunst og ladet sig inspirere til en stilling hist, et motiv her. En bog som Dandré Bardon's »Costume des Anciens Peuples« (I-II, Paris 1772-74) kan have været en praktisk håndbog for nyklassicismens kunstnere, når de skulle skildre emner fra antikkens historie. Det er et pragtværk med hundredevis af kobberstukne tavler, forestillende dragter, møb-

Planche fra bd. 1 af Dandré Bardon's Costumes des Anciens Peuples med bl.a. en fremstilling af Tiberen og den romerske ulv (sammenlign titelplanchen til Titus Livius) og en font nefigur, forestillende Amor på en løve. M ller nr. 490, 4 .

ler, brugsgenstande og våben, samt i bind II en fornem kobberstukken frontispice af Moitte efter den svenske portrætmaler, Alexander Roslins portræt af Dandré Bardon. Man kan genkende flere af de afbildede genstande i værker af Thorvaldsen med emne fra antikken. Motivet Amor på en løve kan han have fundet i denne bog og brugt til sit relief fra 1809. Sammen med en lille mytologi, antagelig købt den første tid i Rom¹⁶, tilhører bøger af denne art Thorvaldsens arbejdsmateriale, og de udgør hovedvægten i biblioteket sammen med kunstbøgerne.

Thorvaldsens (og Brøndsteds, skulle man måske sige) bibliotek er til trods for ejerens manglende bibliofile og litterære interesser en repræsentativ, og for kunsthistoriens vedkommende rig, samling, som er efterladt os næsten uden tab. Nogle få bind er forsvundet i årenes løb, bl.a. under slotsbranden i 1884. De fleste af bøgerne står nu i Thorvaldsens Museums arkitekt, M. G. Bindsbølls skabe i antiksamlingen på første sal. De er til rådighed for studerende og interesserede ved henvendelse på museets kontor. Måske kan specialister finde raria blandt disse bøger, som i så mange år kun har været benyttet af Thorvaldsen-forskere.

Noter

¹ Rudolf Lehmann: *Erinnerungen eines Künstlers*, Berlin 1896, p. 214.

² Oehlenschlägers *Erindringer*, Fjerde Bind, København 1851, p. 187.

³ Karl Werner: *Hebbel und Thorvaldsen*, i *Euphorion Zeitschrift für Literaturgeschichte*, Erster Band – Zweites Heft, Bamberg 1894, p. 268–283.

⁴ Om dette emne se Dyveke Helsted: *Fra Thorvaldsens Ungdomstid*, i *Meddelelser fra Thorvaldsens Museum* 1970, p. 16–28.

⁵ I »Baronesse Stampes *Erindringer om Thorvaldsen*« (København 1912) fin-

des en anekdote, som belyser Thorvaldsens lune over for den højstemte Oehlenschläger. Når denne læste sine egne digte op, græd han. »Hvad græder han nu for«, sagde Thorvaldsen til baronessen ved en sådan lejlighed. På Wilhelm Marstrands tegning af Oehlenschläger læsende højt i den Stampske kreds (Thorvaldsens Museum) ses Thorvaldsen siddende i en lænestol. Han lukker øjnene, måske blunder han.

⁶ Om de italienske bøger i Thorvaldsens bibliotek og den tilhørende korrespondance se Angela Zucconi: *Lettere di*

- Italiani a Thorvaldsen. I La Biblioteca Italiana di Thorvaldsen, i Studi Germanici 1942, p. 355-378.
- ⁷ Thorvaldsen var medlem af dette akademi og modtog dets udsendelser i årene 1821-42, fra bind I til X.
- ⁸ Römische Studien von A. Kestner, Ph. D., Berlin 1850, p. 73.
- ⁹ J. M. Thiele: Thorvaldsen i Rom. 1819-1839. Thorvaldsens Biographi Bd. III, København 1854, p. 365-366.
- ¹⁰ Corvetten Galathea bragte i 1833 nogle af Thorvaldsens værker fra Livorno til København. Se Thiele op. cit. p. 492.
- ¹¹ Denne bog bærer en håndskreven dedikation til Thorvaldsen fra den berømte hertuginde Elizabeth af Devonshire, som opholdt sig meget i Italien.
- ¹² Det må være en billig udgave af det store folio-værk »Le Antichità di Ercolano«, som udkom i Napoli i syv bind mellem 1757 og 1779.
- ¹³ Om bogudgivelser fra nyklassicismen se udstillingskataloget »The Age of Neo-classicism«, London 1972, nr. 860-950.
- ¹⁴ Athanase Raczyński: Histoire de L'Art Moderne en Allemagne, Tome Premier, Paris 1836, og Athanasius Raczyński: Geschichte der Neueren Deutschen Kunst. Auf dem Französischen übersetzt von Friedr. Heinr. von der Hagen, Zweiter und Dritter Band, Berlin 1840-41. Bd. II er på titelplanchen dateret 1838, på titelbladet 1840; på titelplanchen ses Thorvaldsen stående ved siden af arkitekten K. F. Schinkel. Begge udgaver findes komplet på de to sprog.
- ¹⁵ Goethes artikel »Weimarische Kunstausstellung vom Jahre 1803« i Jenaische Allgemeine Literatur-Zeitung. Extra Beilage zum 1. Januar 1804 findes lettest i Johan Wolfgang Goethe: Schriften zur Kunst, Erster Teil, Deutscher Taschenbuch Verlag, Gesamtausgabe Bd. 33.
- ¹⁶ Karl Philipp Moritz: Götterlehre oder mythologische Dichtungen der Alten, Berlin 1791. Thorvaldsen har måske også anvendt K. W. Ramlers mytologi; han havde et »Anhang« til denne bog, trykt i Berlin 1791, mens selve Ramlers »Kurzgefasste Mythologie« findes i en udgave fra Berlin 1821.